

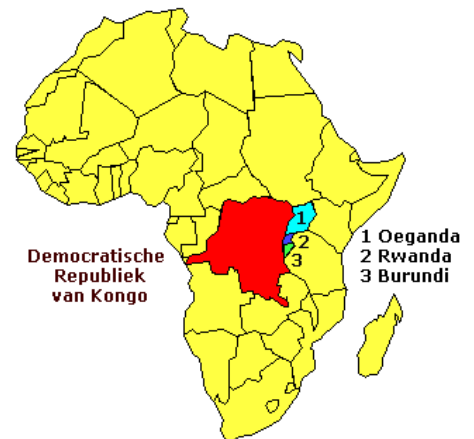
Conflict Courant

2^e Editie
september
2003

 VSBfonds

EEN COMPLEXE OORLOG IN KONGO

In 1997 zet rebellenleider Kabila met hulp van de buurlanden Oeganda, Burundi en Rwanda de dictator Mobutu uit de macht en geeft hij Zaïre een nieuwe naam: de Democratische Republiek van Kongo. Een cynische naam voor een land dat vanaf de machtswisseling tot op heden wordt beheerst door een conflict waarbij democratische waarden en mensenrechten door regering, rebellen en legers van buurlanden met voeten worden getreden.

Kongo is een reusachtig, ontoegankelijk land en rijk aan delfstoffen. Er wonen diverse volken die door (koloniale) landsgrenzen gescheiden zijn van hun volksgenoten in de buurlanden. In een aantal van die buurlanden zijn rebellengroeperingen actief die machtsuitbreiding nastreven. Het is een complexe situatie en het lukt Kabila dan ook niet om na de overname greep te krijgen op de macht. Er zijn teveel tegenkrachten die belang hebben bij een zwak centraal bestuur in de nieuwe republiek. Van zijn kant speelt Kabila de oppositie in de kaart door het democratiseringsproces aan z'n laars te lappen. Er ontstaan gewapende rebellengroepen, die zich vaak organiseren langs -grensoverschrijdende- volksverbanden. Ze zijn *voor* of *tegen* de regering, en onder het motto 'de vijand van mijn vijand is mijn vriend', ook *tegen* elkaar. Volksleiders gooien olie op het vuur door volken bewust tegen elkaar op te zetten en zo voor hun zaak te laten vechten.

De chaos wordt nog groter wanneer Laurent Kabila (en zijn opvolger en zoon Joseph Kabila) zijn oude strijdmakkers Oeganda en Rwanda verzoekt het land te verlaten. Beide landen weigeren hun invloed in Kongo op te geven en verlenen gewapende steun aan rivaliserende rebellenmilities. Zo escaleert een rebellenopstand tegen een dictator tot een internationale oorlog waarbij de regering van Kongo, rebellenleiders en buurlanden elkaar de macht betwisten. Inzet van de strijd: de soevereiniteit over Kongo en zeggenschap over de ongekende rijkdom aan grondstoffen in Kongo.

In 1999 tekenen de strijdende partijen de zogenaamde Lusaka Vredesakkoorden en komt er officieel een einde aan de oorlog. Echter, in de praktijk blijkt het wantrouwen over en weer te groot om ook daadwerkelijk de wapens neer te leggen. Vooral in het grensgebied tussen Kongo en Oeganda, Rwanda en Burundi komen nog regelmatig gevechten tussen de verschillende rebellenmilities voor. Op werkblad 8 (*De moeizame weg naar de vrede*) lees je meer over de recente vredesinitiatieven.

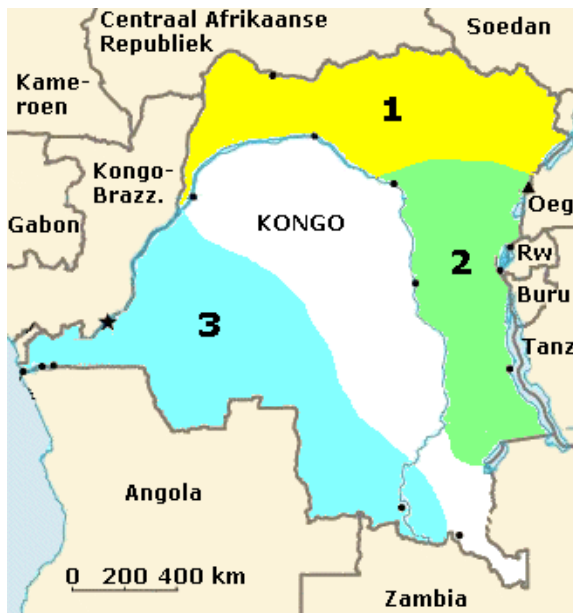
1. Kun je aangeven welke combinatie van elementen het conflict in Kongo compliceert?
2. Breng de buurlanden van Kongo in kaart en zoek uit welke landen bij het Grote Merengebied behoren.
3. In 1994 vond er in Rwanda een genocide plaats, waarbij Hutu's en Tutsi's elkaar over en weer afslachtten. Velen vluchtten naar Kongo. Probeer je voor te stellen hoe deze genocide van invloed was op verhouding tussen de samenleving van de Hutu's en Tutsi's in de grensstreek van Kongo (zie voor meer informatie ook de website van de Conflict Courant).

Heb je vragen of opmerkingen of zoek je extra informatie, kijk dan op internet: www.cmo.nl

DE DERDE WERELDOORLOG?

Een *vergeten oorlog* en een *wereldoorlog*: beide begrippen worden gebruikt met betrekking tot het conflict in Kongo. *Vergeten* omdat de internationale gemeenschap zich weinig aan het conflict gelegen laat liggen (zo wil Nederland wel aan het vredesleger in Irak meedoen, maar geen manschappen inzetten voor het vredesleger van de VN in Kongo, MONUC – zie werkblad 5).

Nelson Mandela, de voormalige president van Zuid-Afrika, ziet het conflict als een brandhaard met de proporties van een Derde Wereldoorlog. Een *wereldoorlog* omdat het conflict inmiddels miljoenen slachtoffers heeft geëist en omdat er een groot aantal landen bij betrokken is.

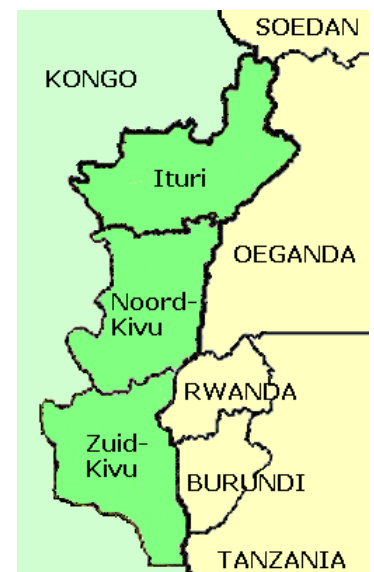
- 1 Rebellenlegers gesteund door Oeganda
- 2 Rebellenlegers gesteund door Rwanda
- 3 Kongolees regeringsleger gesteund door Angola en Zimbabwe

De Afrikaanse wereldbrand

Als Kabila in 1996 zijn rebellie tegen dictator Mobutu begint, ligt het land tussen drie onlustzones in: ruzie in de buurlanden Angola en Soedan tussen rebellen-groeperingen en hun regeringen en in de buurlanden Rwanda en Burundi tussen de Hutu's en de Tutsi's (met een recent verleden van genocide).

Het is een explosieve situatie, verergerd door het feit dat Kabila hulp nodig heeft om aan de macht te komen en een jaar later, hulp om in het zadel te blijven. De hulp komt uit de buurlanden, van regeringen en rebellen, en is niet gratis. Net zoals Kabila's tegenstanders willen ze een stuk van de koek. Tenslotte kost al dat onderling geruzie geld en kunnen vooral de dichtbevolkte landjes Rwanda en Burundi nog wel wat leefruimte gebruiken. Hoe dan ook, in het grondstofrijke Kongo valt veel te halen. Rond 1998-1999 zijn de volgende landen direct en indirect bij het conflict betrokken: Kongo Brazzaville, Angola, Namibië, Soedan, de Centraal Afrikaanse Republiek, Rwanda, Oeganda, Burundi en Zimbabwe. Op de kaart links zie je welke landen wie steunen. In het midden is dan de een, dan de ander de baas.

In 1999 spreken de buurlanden af de soevereiniteit van Kongo voortaan te respecteren en trekken de meeste landen zich terug. De strijd concentreert zich dan in de districten Ituri, Noord- en Zuid-Kivu, waar onder meer Hema- en Lendu-milities, gesteund door Rwanda en Oeganda, actief zijn. Wanneer deze landen zich eindelijk onder zware druk van de Internationale Gemeenschap in mei 2003 terugtrekken -en een internationale stabilisatiemacht nog op zich laat wachten- grijpen deze rebellenmilities de kans om elkaar af te slachten. Hun leefgebied is rijk aan grondstoffen en recentelijk zijn er olievoorraden gevonden. De grote vraag is dan ook of de in juli 2003 geïnstalleerde overgangs-regering in staat zal zijn ook daadwerkelijk een einde te maken aan een conflict dat tot nu toe meer slachtoffers heeft geëist dan welk conflict ook sinds de Tweede Wereldoorlog.

opdracht

1. De oorlog in Irak was wereldnieuws en anno augustus 2003 haalt het conflict in Liberia de krantenkoppen. Volg de berichtgeving in het nieuws met betrekking tot Kongo. Zit er naar jouw mening enige waarheid in de constatering dat het in Kongo om een *vergeten oorlog* gaat? Zo ja, waarom?
2. Kun je een paar redenen aangeven waarom buurlanden en rebellengroeperingen zich tegen potentiële machtshebbers/groeperingen 'aanscurken'?
3. In hoeverre voldoet het conflict in Kongo aan de definitie van een wereldoorlog? Kun je inderdaad de conclusie trekken dat het om een Derde Wereldoorlog gaat?

“Oorlogszuchtig Afrika vecht met zichzelf” – “Wereldoorlog in Afrika vergt ruim twee miljoen doden”

HET BLOEDMOBIELTJE

Heb jij de afgelopen vier jaar een nieuw mobieltje gekocht? Zo ja, dan ben je misschien wel mede schuldig aan de oorlog in Kongo.....

In je mobieltje zit coltan. Columbiet-tantaliet, zoals het officieel heet, is een licht radioactief mineraal waaruit tantaal wordt gedestilleerd, een extreem hittebestendig metaalpoeder dat tijdelijk veel energie kan opslaan. Coltan zit in je mobieltje, je gamecomputer, je laptop en je videocamera. Het wordt ook gebruikt in raketten, kernreactorvaten en transportpijpen voor aardgas.

coltan

Ongeveer 80% van de wereldvoorraad coltan ligt in Oost-Kongo. De rest wordt elders in Afrika, in Australië en in de Verenigde Staten gedolven.

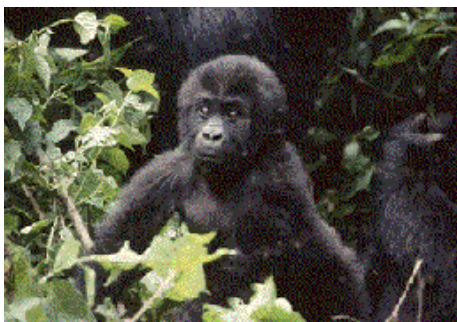
Tot 1998 had niemand van de waardevolle delfstof gehoord. Met de enorme vlucht van mobiele telefonie werd het donkere goedje een van 's werelds meest gewilde metalen. De prijs per kilo steeg van 30 naar 900 dollar (= € 790). De oorlog die in 1997 in Kongo uitbrak, draaide al snel niet meer om politiek gewin, maar om de lucratieve handel in coltan (en diamanten, goud, koper en tropisch hardhout). Met de opbrengsten van de coltan-verkoop kopen de rebellen nog steeds duizenden AK-47's en landmijnen. Via schimmige tussenhandelaren komt het coltan bij Westerse chip-fabrikanten terecht en zo uiteindelijk in je mobieltje.

De Verenigde Naties hebben diverse rapporten uitgebracht met lijsten van bedrijven en personen die betrokken zouden zijn bij de coltanplunderingen. Op de lijst met 85 internationale bedrijven stond ook Chemie Pharmacie Holland (CPH) omdat het zaken deed met het Rwandese Eagle Wings Resources International (EWRI). CPH zegt dat het inmiddels de banden met EWRI verbroken heeft.

Coltanmijnen zijn vaak niet meer dan eenvoudige werkkampen waar tienduizenden armen op afkomen. De coltanzoekers, onder wie veel kinderen, graven al dan niet door rebellen gedwongen gangen tot zes meter diep om daaruit met de hand coltan-erts te winnen. Een uiterst riskant werk: door uitputting en het instorten van de gangen zijn al tienduizenden gravers omgekomen. Voedsel produceren de boeren er niet meer. Ze graven mee, vluchten voor het geweld of worden van hun coltanrijke grond verdreven.

De coltankoorts tast ook het landschap en het dierenbestand aan. De vegetatie wordt verwijderd, de grond afgegraven en omgeploegd. De modder spoelt de rivier in. Er is veel erosie en bij zware regenval kans op aardverschuivingen. Stroomafwaarts vervuilen de rivieren en slibben ze dicht. Armoede, honger en hebzucht drijven de coltanzoekers ook de nationale parken in. Ze vernielen met hun graafwerk de leefruimte van de dieren. Ze hebben ook honger en schieten zeldzame dieren, van gorilla's tot olifanten, dood om ze op te eten. In het Kahuzi Biega Nationalpark bevindt zich 86% van de wereldpopulatie van een zeldzame soort laaglandgorilla's (gorilla beringei graueri). Ruim 80% van de gorilla's is na de komst van coltanzoekers al gedood. Omdat er steeds minder grote zoogdieren zijn, gaan de stropers over op kleine dieren: schildpadden, vogels en apen.

1. Wat vind je van de 'beschuldiging' dat een koper van een mobiele telefoon de oorlog in Kongo financiert?
2. De Consumentenbond heeft een actie gehad met de slogan 'Geen bloed aan mijn GSM'. Die heeft niets gedaan. Waarom niet, denk je? Is het volgens jou mogelijk om jongeren die een mobieltje willen aanschaffen wel over de streep te trekken? Zo ja, hoe dan?

KLEINE WAPENS EN KINDSOLDATEN

De Kinois (= inwoners van Kinshasa) juichen als Laurent Desiré Kabila's kindsoldaten uit Rwanda in 1997 na een tocht van 2000 kilometer de hoofdstad binnenmarcheren en daarmee het lot van dictator Mobutu Sese Seko definitief bezegelen.

Kadogo's (= kleintjes) worden ze liefkozend genoemd. Met hun stoffige kroesharen, hun rubberen laarzen of plastic slippers, sommigen met maar één sok aan, matrasjes op het hoofd en hier en daar een koffertje, zien ze er ook onschuldig uit.

De Kinois dichten de kadogo's mythische krachten toe. Kogels zouden hen niet kunnen raken. Hun rubberlaarzen zouden bestand zijn tegen mijnen. Ze zouden uitgerust zijn met apparaten waarmee ze wapens op grote afstand kunnen traceren. De Kinois roepen, lachen, willen met hen praten, maar ontdekken tot hun verbazing dat ze niet dezelfde taal spreken. *Speak not, speak not*, zeggen de kindsoldaten. De Rwandese kinderen die alleen Swahili of Kinyarwanda spreken worden daarom ook wel de *speak not's* genoemd.

Hoe anders is de werkelijkheid. De kadogo's blijken helemaal niet zo lief en onschuldig te zijn. Ze ontpoppen zich als schietgrage soldaten die het stadsbeeld van Kinshasa nadrukkelijk bepalen, wegblokkades opwerpen, voormalige regeringsgebouwen en huizen van Mobutu-aanhangers plunderen en zich laten gebruiken voor machtspolitieke spelletjes.

De meeste kadogo's zijn onvrijwillig soldaat geworden, met geweld geronseld of door armoede gedwongen. Wie een geweer heeft, heeft ten minste te eten. Het wordt steeds makkelijker om kindsoldaten in dienst te nemen. Machinegeweren zijn tegenwoordig superlicht. Een AK-47 (kalashnikov) of een M-16 weegt nog geen drie kilo. Ze hebben een vuursnelheid van 600 schoten per minuut. Je hebt met dergelijke wapens geen getrainde, volwassen soldaten meer nodig om een leger te vormen. Daarbij zijn ze goedkoop: voor een kalashnikov betaal je in Afrika vaak niet meer dan tussen de vijf en tien euro.

Wereldwijd zijn er een half miljard kleine of lichte wapens (= elk wapen dat door een soldaat kan worden meegesjouwd: pistool, mitrailleur, geweer, semi-automatisch wapens, enz.). Per 12 mensen op deze aarde is er een klein wapen. Geen wonder dat er jaarlijks honderdduizenden doden vallen door deze kleine wapens. Onder hen zijn ook duizenden kinderen van de naar schatting driehonderdduizend kinderen die als soldaat actief zijn. Een onbekend aantal is in Congo actief. Na het oplaaien van het geweld in 1999 zijn kindsoldaten aan beide fronten actief. Vaak vechten kindsoldaten tegen andere kindsoldaten. En helaas zijn de kadogo's niet immuun voor kogels. Anders dan de Kinois in 1997 dachten bieden rubberlaarzen geen bescherming tegen landmijnen en zijn ze niet voorzien van een apparaat dat wapens op grote afstand traceert.

Een kindsoldaat met een kalashnikov

opdracht

1. Verplaats jezelf in de positie van een commandant van een milizie in Kongo.
  - a. Bedenk met een groepje onderofficieren (je medeleerlingen) een aantal argumenten **voor** het inzetten van kindsoldaten. Waarom zou je graag kinderen als soldaat in je leger willen hebben?

Daarna verplaats je jezelf in de positie van een mensenrechtenactivist.

- b. Bedenk met anderen een aantal argumenten **tegen** het inzetten van kindsoldaten. Wat zou je de commandant van een milizie kunnen zeggen om te voorkomen dat hij kinderen als soldaat gaat gebruiken?
2. Stellingen
  - Als je 15 bent, kun je heel goed zelf beslissen of je in het leger wilt of niet.
  - Kindsoldaten moeten worden berecht voor hun daden.

MONUC, DE VREDESMACHT VAN DE VN

Binnen de Verenigde Naties is de *Veiligheidsraad* verantwoordelijk voor vrede en veiligheid in de wereld. Deze raad telt 15 leden. Vijf daarvan zijn permanent lid: de Verenigde Staten, Rusland, Groot-Brittannië, Frankrijk en China. De andere tien leden worden voor een periode van twee jaar gekozen. De vijf permanente leden hebben vetorecht. Een belangrijke taak van de Veiligheidsraad is het uitzenden van een vredesmacht. Alleen de Veiligheidsraad heeft de bevoegdheid om militairen uit verschillende landen naar een land of gebied te sturen dat in een oorlog verwickeld is.

'Peace keeping' en 'peace enforcement'

De VN hebben tot nu meer dan 30 vredes machten uitgezonden. Soms met succes, soms zonder merkbaar resultaat. Maar altijd met de bedoeling ergens ter wereld waar de vrede in gevaar komt of is gekomen, rust te bieden. Nederland heeft aan verschillende VN-vredesmissies meegedaan, zoals UNMEE (United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea) en de VN-Vredesmacht voor Afghanistan.

MONUC-soldaten krijgen een medaille voor bewezen diensten

De VN hebben ook een vredesmacht naar Kongo uitgezonden, onder de Franse naam MONUC (*M*ission de l'*O*rganisation des *N*ations *U*nies en *R*epublique Democratique du *C*ongo).

Zoals alle VN-vredes machten tot nu toe is MONUC een *peace keeping*-vredesmacht. MONUC heeft als taken:

- toezien op het naleven van het staakt-het-vuren
- ontwapening en vrijwillige terugkeer van buitenlandse troepen begeleiden
- humanitaire hulp op gang brengen
- respect voor mensenrechten propageren
- een politieke oplossing voor het conflict, nationale verzoening en de instelling van nieuwe democratische instituten ondersteunen

Nederland doet niet mee aan MONUC, ondanks oproepen van verschillende kanten daartoe. Kolonel van Wiggen zegt dat het Nederlandse leger "niet alleen katjes uit bomen (wenst) te halen". Maar zijn bazen op het ministerie van Defensie willen niet.

Volgens critici zijn de VN-vredes machten zoals MONUC tandeloze tijgers. De traditionele rol van *peace keeping* volstaat in hun ogen niet meer. Ze bepleiten voor vredes machten die in een eerder stadium kunnen ingrijpen en aan *peace enforcement* kunnen doen.

opdracht

1. Omschrijf in je eigen woorden de termen *peace keeping* en *peace enforcement*.
2. Wat zijn de overeenkomsten tussen beide en wat de verschillen?
3. Wat zijn de nadelen van *peace keeping*? Hoe uit zich dat in Kongo?
4. Kijk nog eens naar de taakomschrijving van MONUC en let daarbij op het taalgebruik (met name de werkwoorden). Wat valt je daarbij op?
5. MONUC heeft Radio Okapi opgezet dat héél Kongo bestrijkt, volgens sommigen het enige onderdeel dat breed gesteund wordt. Hoe past een radiozender in het takenpakket van MONUC?
6. Maak een lijst met de voordelen en de nadelen van *peace enforcement* in Kongo.
7. De mening van kolonel van Wiggen over de inzet van het Nederlandse leger in conflictgebieden wordt niet door iedereen gedeeld. Een term die in dit verband genoemd wordt, is 'sneuveligheid'. Wat zou hiermee bedoeld kunnen worden?
8. Stellingen:
  - Wie voor een militaire loopbaan kiest, weet dat hij of zij in conflictsituaties kan worden ingezet. Als de politiek tot uitzending besluit, heeft een militair zich daar onvoorwaardelijk aan te houden.
  - Het Nederlandse leger zou met MONUC moeten meedoen. Het zou zich niet moeten beperken tot *peace keeping*, maar ook moeten worden ingezet voor *peace enforcement*.

HET DILEMMA VAN DE NGO'S

Gaan of blijven. Dat is het dilemma waar veel internationale NGO's (=niet-gouvernementele organisaties) in Kongo mee worstelen.

Weggaan betekent het in de steek laten van mensen die je hulp hard nodig hebben.

Blijven kan gevaar betekenen voor eigen leven. En dat gevaar moet niet onderschat worden.

Zes medewerkers van het Internationale Rode Kruis -vier Kongolezen, een Colombiaan en een Zwitser- zijn in twee auto's met het embleem van het Rode Kruis duidelijk zichtbaar op de zijkant van de auto's op weg naar een gezondheidscentrum ergens in de provincie Ituri om medicijnen af te geven. De auto's worden aangehouden. De zes mannen worden doodgeschoten en de medicijnen gestolen. De daders worden nooit gevonden.

"Kindsoldaten van zes of acht jaar zeggen lachend tegen ons: 'We hebben al veel mensen gedood, dus een meer of minder maakt voor ons geen verschil'", vertelt Denise Blum van de christelijke hulporganisatie Medair. Ze is een veteraan met twaalf dienstjaren op de meest onmogelijke standplaatsen. En juist zij zegt, geëmotioneerd: "Ik ben in Somalië, Sierra Leone, Liberia, Zuid-Soedan, Rwanda en Tsjetsjenië geweest. Maar in Oost-Kongo is het erger."

Een Kongolese rebel op de uitkijk

Het afgelopen jaar was voor haar het

meest schokkende als hulpverlener. Het overtrof zelfs het geweld in Tsjetsjenië, waar in 1995 moord en ontvoering niet werden geschuwd om alle hulpverleners tegelijk het land uit te werken. Van de VN-vredesmacht hoeft Denise niet veel te verwachten. De 700 blauwhelmen uit Uruguay die vlakbij gelegerd zijn spreken alleen Spaans en mogen alleen zichzelf verdedigen.

Ik vraag me af waarom dit zinloze, massale geweld op deze manier kon plaatsvinden, zegt de directrice van Medair Congo. "Natuurlijk zaten wij in angst. Vooral toen we lange tijd op de basis opgesloten zaten. De oorlog begon direct buiten onze tuinpoort. Ik vraag me af waar en hoe dit alles zal ophouden."

Denise Blum weet niet wat er waar is van geruchten over kannibalisme. Maar zij zal zich altijd blijven herinneren wat een gewapend militielid tegen haar zei, toen ze in de stad medicijnen probeerde te distribueren: "I will eat your liver." (Ik zal je lever opeten). "Ik wist dat hij het meende."

Als ergens de vlam in de pan slaat, kunnen buitenlandse hulpverleners vaak snel genoeg weg; zij beschikken immers over de contacten en het vervoer. Maar of ze daar ook gebruik van maken, is een tweede. "Wij besloten bij de mensen te blijven, omdat zoveel onschuldige, kwetsbare burgers te lijden hadden van zo weinig gewapende aanvallers. We moesten kiezen", aldus Denise Blum.

1. Stel, je bent directeur van een NGO die medewerkers heeft in Kongo. Je weet dat je mensen gevaar lopen, maar je weet ook dat de burgerbevolking van Kongo dringend hulp nodig heeft. Wat besluit je te doen?
2. Stel met een groepje medeleerlingen een aantal criteria op voor omgang met gevaarlijke situaties als in Kongo. Wat moet je niet en wat juist wel doen? Denk aan zaken als zichtbaar maken van je aanwezigheid, neutraliteit, aanname van lokaal personeel etc.

HET INTERNATIONALE STRAFHOF

Er zijn diverse internationale tribunalen die *tijdens* of *vlak na* een oorlog in het leven zijn geroepen. De eerste was het Neurenberg Tribunaal in 1945 dat de nog levende kopstukken van de Nazi's moest berechten. Andere internationale tribunalen houden zich bezig met voormalig Joegoslavië (sinds 1993) en met Rwanda (sinds 1994).

Tot voor kort was er geen permanente internationale rechtbank voor alle landen van de wereld. Sinds 1 juli 2002 hebben we echter het Internationale Strafhof (International Criminal Court) dat in Den Haag gevestigd is. Het Internationale Strafhof (IS) gaat rechtspreken over:

logo van het IS

- Genocide** (de poging tot) Uitroeiing van een groep mensen
- Misdaden tegen de menselijkheid** Een verzamelnaam voor stelselmatige misdrijven gepleegd tegen een burgerbevolking (moord, volkerenmoord, uitroeiing, deportatie, slavernij, marteling, verkrachting, verdwijning e.d.)
- Oorlogsmisdrijven** Doelbewuste aanvallen tijdens een oorlog begaan op de burgerbevolking, het vermoorden van soldaten die zich hebben overgegeven, marteling en verkrachting, gebruik van verboden wapens als gifgassen e.d.

Het Internationaal Strafhof kan alleen rechtspreken en bemiddelen tussen staten. In de beklagdenbank kunnen mensen in verantwoordelijke posities terecht komen die zich aan bovengenoemde misdrijven schuldig hebben gemaakt zoals regeringsfunctionarissen en legerleiders.

Testcase Kongo

Sinds zijn oprichting heeft het Internationaal Strafhof 500 brieven en aanklachten ontvangen. De meeste aanklachten komen niet in aanmerking voor vervolging omdat ze te vaag waren of betrekking hadden op gebeurtenissen van vóór de oprichtingsdatum van het IS.

De openbare aanklager van het Internationaal Strafhof, de Argentijn Luis Moreno Ocampo, heeft aangegeven dat de provincie Ituri in het noordoosten

van Kongo het eerste gebied is waarop hij zijn volle aandacht gaat richten. Zijn beweegredenen zijn dat de situatie daar volgens de meeste berichten ernstig is, dat naar verluidt misdrijven zijn begaan en dat niet uit te sluiten valt dat de nationale overheid van Kongo niet in staat is de schuldigen zelf te vervolgen.

Moreno Ocampo

Er zijn nog géén namen genoemd. *"Je begint bij een incident, en als er eenmaal genoeg bewijs is ten aanzien van de strafbare feiten, dan kun je daar personen bij betrekken, en ook je weg naar boven werken, zoals dat ook bij het Joegoslavië-tribunaal is gegaan. Dus eerst de plegers, de mensen die echt bloed aan hun handen hebben, en dan naar de hoogst verantwoordelijken die dat allemaal hebben toegelaten of zelfs opdracht daartoe hebben gegeven"*, aldus Göran Sluiter, internationaal strafrecht deskundige aan de Universiteit van Utrecht.

opdracht

1. Welke overeenkomsten zijn er tussen berechting via een tribunaal en berechting via het IS? Welke verschillen?
2. Zoek uit waarom de situatie in Kongo wél en bijvoorbeeld de situatie in Irak níet door het IS onderzocht kan worden.
3. Leg het verschil uit tussen een bottom up-benadering (die Göran Sluiter hierboven beschrijft) en een bottom down-benadering. Verklaar ook waarom alleen een bottom up-benadering goed kan werken.
4. Heeft Moreno Ocampo gelijk? Leent de situatie in Kongo zich voor vervolging? Zoek in kranten of op internet naar concrete gebeurtenissen die zich volgens jou lenen voor vervolging. Geef ook aan waarom je dat vindt.

EEN VREDE VOL WANTROUWEN

In Kongo zijn verschillende wegen naar vrede ingezet. Allereerst is daar het staakt-het-vuren waar de vredesmacht MONUC (zie werkblad 5) op toeziet. In juli 2003 is een overgangsregering ingesteld met aan het hoofd president Joseph Kabila en vier vice-presidenten. Twee vice-presidenten vertegenwoordigen de rebellen die zich sinds 1998 tegen het bewind van Kabila hebben verzet. De andere twee komen van de regeringspartij en van de zogeheten onbewapende oppositie.

De vijf mannen moeten samen vrije verkiezingen voorbereiden die volgens plan in 2005 zullen plaatsvinden. De samenwerking loopt nog niet erg soepel.

Enkele van de 36 nieuwe ministers en 24 onderministers

zouden in juli 2003 gezamenlijk van Goma in het oosten van Kongo naar de hoofdstad Kinshasa vliegen. Ze weigerden echter in te stappen. Het vliegtuig was te klein voor de tientallen lijfwachten die ook mee moesten. En zonder hen durfden ze niet reizen, uit wantrouwen tegen de medeministers en hun (gewapende) achterban, tevens hun voormalige (?) vijanden.

president Joseph Kabila

De weg naar vrede is ook op een heel ander niveau ingezet. Al die tijd zijn de kerken blijven oproepen tot vrede. Het netwerk van de kerken is het enige netwerk dat de oorlog heeft doorstaan. Lokale organisaties maken van dit netwerk dankbaar gebruik om vredesprogramma's op te zetten. Door middel van een *Nationale Campagne voor Blijvende Vrede* spreken ze zich uit voor vrede, terugtrekking van buitenlandse troepen en voor democratie. Ook roepen ze de burgerbevolking op om zich niet te laten ophitsen door volksleiders die oproepen tot etnische haat.

Hun stellingname tegen de oorlog is niet zonder gevaar. Zowel regerings- als rebellengroepen verdragen geen vrije mening. Regelmatig worden leden van NGO's opgepakt, gevangen gezet en gemarteld. Maar ze boeken soms ook succes. ASADHO (African Association for the Defense of Human Rights in Congo) heeft de VN gevraagd om druk uit te oefenen op de Kongolese regering om een amendement van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind te ondertekenen dat oproept tot stopzetting van het gebruik van kindsoldaten (zie werkblad 4). De regering heeft dat amendement onder druk inderdaad getekend, maar in praktijk heeft de ondertekening (nog) niet veel effect.

Meer succes hebben de lokale NGO's met mensenrechtenworkshops, waarin burgers leren om zonder wantrouwen met elkaar om te gaan.

Er zijn diverse buitenlandse organisaties die de Kongolese NGO's steunen en met regelmaat de noodklok luiden. *Oxfam*, *UNHCR* en andere NGO's voeren noodhulpprogramma's uit voor vluchtelingen binnen en buiten Kongo. *Amnesty International* roept in een grote campagne Oeganda en Rwanda op om een eind te maken aan de wreedheden die door hun troepen in noordoost-Kongo worden begaan. Dat doet ze via een schrijfactie gericht aan de presidenten van beide landen (zie voor voorbeeldbrieven <http://www.amnesty.nl/acties/NK-SCH0117.shtml>).

Pax Christi tenslotte voert in het kader van de Vredesweek (20-28 september) ook een grote publieksactie waaraan je desgewenst ook mee kunt doen: een oproep aan president Kabila van Kongo om de schuldigen van oorlogsmisdaden in zijn land voor het Internationaal Strafhof te brengen. Je vindt een voorbeeldbrief op <http://www.passievoorvrede.nl>.

opdracht

1. Geef twee redenen waarom de overgangsregering maar liefst 60 (onder)ministers nodig heeft.
2. Wat versta jij onder 'vrije en eerlijke verkiezingen'? Maak een lijst met richtlijnen die allemaal nodig zijn om te kunnen spreken van vrije en eerlijke verkiezingen. Probeer te denken aan zaken vooraf (zoals toegang tot de media), tijdens (hoe gaat het uitbrengen van je stem in z'n werk?) en na de verkiezingen (het tellen van de stemmen).
3. Stel een actieplan voor de *Nationale Campagne voor Blijvende Vrede* op. Omschrijf zaken als doelstellingen, actievormen, gewenst effect e.d.
4. Stelling: 'Vrede kan niet zonder gerechtigheid'. Geef argumenten voor en tegen.